

Vojko Kuzma

NEPROLIFERACIJSKA POLITIKA ZDA

Za enega izmed dosedanjih letošnjih osrednjih zunanjepolitičnih dogodkov velja junijsko srečanje ameriškega predsednika Donalda Trumpa in severnokorejskega voditelja Kim Jong Un-a v Singapurju. Prvič, ker je šlo za prvo srečanje predsednikov obeh držav vse od korejske vojne, in drugič, ker naj bi na osnovi omenjenega srečanja oblikovali politiko popuščanja zaostrovanja med Washingtonom in Pjongjangom, v zameno za severnokorejsko jedrsko razoroževanje na eni strani, in popuščanje sankcij in ekonomski razvoj na drugi strani.

Deklaracija, ki sta jo podpisala Trump in Kim, lahko po svoje označuje začetek pozitivnega procesa detanta na severnokorejskem polotoku, po drugi strani pa bo potrebno še veliko časa, energije, politične volje in sestankovanj za dejansko uresničevanje na singapurskem vrhu deklariranih dobrih želja in namenov.

Redko kje je ameriška politika neproliferacije videti bolj ambivalentna kot je to na primeru Irana in pa Severne Koreje. Obe državi sta v zadnjem desetletju bili v središču pozornosti mednarodne javnosti zaradi razvoja svojih jedrskih programov. Na eni strani se je zadeva med Iranom in mednarodno skupnostjo - s pomembno vlogo EU, zaključila z najbolj obsežnim, podrobnim in restriktivnim jedrskim sporazumom v zgodovini jedrske neproliferacije - v zameno za odpravo sankcij.

Na drugi strani pa je Koreja dokazano razvila in operacionalizirala svoje jedrske vojaške zmogljivosti. ZDA prvo državo "kaznujejo" z umikom iz jedrskega sporazuma in jo vojaško obkoljujejo ter zaostčujejo svoj odnos do Teherana, drugo pa "nagrajujejo" z obljubami o ameriškem vojaškem umiku iz Južne Koreje, opuščanju vojaških zaostrovanj in obljubami o ekonomskem razvoju v zameno za severnokorejsko jedrsko razorožitev.

Če damo na stran morebitna razhajanja in različna tolmačenja jedrske razorožitve med Washingtonom in Pjongjangom, imamo na eni strani državo, ki se je odpovedala jedrskim

julij 16, 2018

oborožitvenim ambicijam, na drugi pa državo, ki je nedvomno postala članica jedrskega kluba. ZDA pa se umikajo iz jedrskega sporazuma z Iranom, ker na bi se le-ta po Trumpovi administraciji moral odpovedati svojemu razvoju raketnega programa, svojemu angažiranju v Siriji in kot navaja Trump, podpiranju mednarodnega terorizma.

Na drugi strani severnokorejski provokativno izvedeni poskusi z izstreljevanji balističnih raket niso predstavljali problema, Trump pa je na tiskovni konferenci omenil možnost ustavitve ameriško-južnokorejskih vojaških manevrov, "ker jih Severna Koreja doživlja kot provokacijo" in ker "tudi veliko stanejo".

Podobna razhajanja je opaziti tudi glede človekovih pravic. Če Trump na eni strani pogosto kritizira stanje človekovih pravic v Iranu (opomba: ne pa tudi v Saudovi Arabiji) in iranskemu režimu odreka politično legitimnost, pa vprašanja človekovih pravic v Severni Koreji nismo opazili na pogajalski mizi v Singapurju. Celo nasprotno, predsednik Trump je pohvalil severnokorejskega voditelja "kot zelo talentiranega, ki ima očitno zelo rad svoj narod" ter izrazi pričakovanje, "da bodo Severnokorejci, ki so v tamkajšnjih delovnih taboriščih, postali eni izmed poglavitnih pozitivnih pridobitnikov" singapurskega vrha in procesa sprememb, ki naj bi ga sprožil v Severni Koreji.

Ne glede na najbolj obsežen verifikacijsko nadzorni neproliferacijski režim, ki ga v Iranu Izvaja mednarodna atomska agencija (IAEA) in ne glede na njen dokazan ugled, Trump kritizira IAEA, da je v Iranu nesposobna in nekompetentna.

Če kaj, potem neproliferacija in še posebej jedrska neproliferacija sodita v multilateralne okvirje in mehanizme mednarodnih odnosov. Navsezadnje so jih ZDA pomembno pomagale tako razvijati kot ustvarjati. Na osnovi singapurskega vrha ni razvidno, kakšna naj bi bila vloga multilateralnih neproliferacijskih mehanizmov pri severno korejskem, celovitem, verodostojnem, preverljivem, in nepovratnem jedrskem razoroževanju, za kar si sicer že leta prizadeva VS OZN. Namesto tega smo dobili izjavo "o nameri iti v smeri" popolne denuklearizacije korejskega polotoka, Severna Koreja pa je najavila, da ne bo izvajala novih jedrskih in raketnih poskusov.

julij 16, 2018

Postavlja se vprašanje, kakšno je sporočilo mednarodni skupnosti in potencialnim kršiteljem jedrske neprolifracije drugod. Ga lahko radikalni krogi v Teheranu razumejo kot dokaz, da ZDA sedejo za pogajalsko mizo samo s tisto državo, ki nedvoumno razvije in poseduje jedrsko orožje?

Problem pa predstavlja tudi za samo razumevanje neprolifracije, kot pomembne vrednote v mednarodnih odnosih, če se bo začela uveljavljati paralelna vrednota, po kateri uspešen razvoj jedrskega orožja predstavlja pot do povečanega mednarodnega vpliva in doseganja lastne varnosti (imunosti), na račun tistih vrednot, ki neprolifracijo sankcionirajo kot mednarodno pravno nelegalno in jo s sankcijami in izolacionizmom delajo neatraktivno. V skrajnih konsekvencah in če smo temu primerno cinični, bi bil namreč svet potemtakem najbolj stabilen in varen takrat, ko bi vse države posedovale jedrsko orožje.

Singapurski vrh za zagovornike multilateralizma, mednarodno pravo in pa neprolifracijske mehanizme – kamor se povsod uvrščata tako Slovenija kot EU, vnaša nove izzive. Zelo slabo za omenjena tri načela bo, če bo singapurski "Deal" takšen, da bosta z njim zadovoljna severnokorejski vodja in pa severnoameriški predsednik-slednji tudi pod subjektivnim vplivom potencialno obetajoče se Nobelove nagrade za mir, če bo ignoriral sosednje države in mednarodno skupnost z omenjenimi načeli. Tak problem bi se lahko potenciral že v primeru, da se bodo ZDA s Pjongjangom dogovorile o odpravi strateških balističnih raket, ki teoretično lahko dosega ZDA, brez načenjanja vprašanja raket kratkega in srednjega dometa.

Pomembno je tudi, da bi v Singapurju začeti proces potekal pregledno. Za ustrezno verifikacijo pa ima mednarodna skupnost ne voljo zelo kvalitetne, preverjene in ustrezne mehanizme, kot sta IAEA in Organizacija za prepoved kemičnega orožja (OPCW).

Ne glede na težave in zaplete je pomembno, da EU ohrani pri življenju jedrski sporazum z Iranom, ne glede na vse pritiske ZDA. Prvič zato, ker bi okrepil tiste vrednote za katere se zavzema EU in drugič, ker bi v mednarodnem okolju potrjeval in dokazoval, da se neprolifracija "splaća". Za EU, ki se že tako na različnih koncih nahaja pod velikimi geopolitičnimi izzivi in pritiski drugih velikih igralcev, je dodatna neprijetnost, ker se prav na

julij 16, 2018

primeru Irana ob vseh drugih trgovinskih in finančno obrambnih vprašanjih lomi in postavlja pod vprašaj ameriško-evropsko zaveznitvo.

Na drugi strani je treba priznati, da je singapurski vrh sam po sebi pozitiven, če je s tem opcija spopadanja z jedrskim orožjem umaknjena z miz pregretih glav. Zelo pomembno bi bilo sedaj Trumpovo potezo in delovanje umestiti v multilateralne diplomatske mehanizme, kot tudi v procese krepitve globalnih instrumentov za odpravljanje jedrskega orožja. Na tej dolgi in zapleteni poti bo potrebno veliko mednarodnega sodelovanja, verodostojnosti, zaupanja, energije in potrpežljivosti, po čemer sta EU kot celota, in njene članice v preteklosti že izstopale.

